

Kálmány Lajos két kiadatlan levele

Régi mulasztás pótlásául megindult a Kálmány-hagyaték közzététele (Kálmány Lajos Népköltési Hagyatéka. I. Történeti énekek és katonadalok. Sajtó alá rendezte: Dégh Linda. Bp., 1952). Ebben a kötetben Péter László tollából kitűnő Kálmány-életrajz olvasható, amelyről már szó esett e folyóiratban (Tiszatáj. 1952. I. sz. 47–49). Ez az életrajz az eddig feltárt anyagot számbaveszi, s így a további kutatás szilárd bázisa lesz. Talán nem felesleges felhívnom a figyelmet arra, hogy a M. N. Múzeum Széchényi-könyvtárában két kiadatlan Kálmány-levél van. Az első Gyulai Pálhoz íródott, s bejelenti a „Szeged népe“ megindulását. A második: Zempléni Árpádnak szóló válasz, amelyben a „Hagyományok“ és Ipolyi Arnold népmese-gyűjteménye folytatásának tervéről ír.

Az első levél mutatja Kálmány tudományos lelkiismeretét, s azt, hogy a „Szeged népe“-t 4–5 kötetre tervezte. A mostoha viszonyok miatt kellett a nagyjelentőségű munkának három kötet után abbamaradnia. A második levél világot vet arra, hogy Kálmány tisztában volt a „Hagyományok“-nak és az Ipolyi-féle gyűjteményhez írt jegyzeteinek fontosságával.

Zempléni levelezőlapjának másolatát a szegedi Kálmány-hagyatékból Péter Lászlónak köszönöm.

Itt jegyzem még meg, hogy a M. Tud. Akadémia kéziratában található Kálmány levelei Munkácsi Bernáthoz (13 levél és 1 lap), az 1889–1918. évközből. Még 1949-ben kiadásra készítettem őket egy tervezett Kálmány-Emlékkönyv részére. A 6. levélben, amelyben a csanádpalotai plébános-sagra való pályázatáról szól, közli jóakaróinak — a korra nagyon jellemző — tanácsát: „míg a kinevezés nincs meg, húzzam össze magam, ne forduljon elő a nevera, sehol sem“. A 8. levélben panaszkozik, hogy a szegedi lakásában, (Oltványi-u. 2.) nem tud kipakolni. Egy sereg mitológiai probléma és tudományos terv bontakozik ki leveleiből. Ugyancsak az akadémiai kézirat-tárban van két levele Budenz Józsefhez. Az első (1885. XII. 2.) a „Gönczöl“ magyarázatát kísérli meg. Ezeket is szándékomban van közzétenni.

1.

Kálmány Lajos levele Gyulai Pálhoz

Kiválóan tisztelt Nagyságos Úr!

Szeged népköltésének a kinyomatására csak most kaptam segítséget s így hamarabb nem nyomhattam, de mint a lapokban olvasom, Nagyságtok is szándékozik népköltésgyűjteményt kiadni, az enyim május végére lesz kész; hogy egy és ugyanaz az adat kétszer ne forduljon elő népköltéstárunkban, ismervé Nagysádnak népköltésünk iránt való lángoló szeretetét, nem eszközölhetné-e ki, hogy a Kisfaludy-Társaság júliusban nyomassa a magáét. Ezt az alkalmatlankodást a népköltés ügyében teszem, mert „Szeged népe“ pár év alatt 4–5 kötetre fog szaporodni, s így mint jelentékeny számú adatokat tartalmazó gyűjteményt ez által is becsesebbé óhajtanám tenni.

Kérelmem megújításával maradtam kiváló tisztelettel

Kálmány Lajos

T. Becse, 1881. I. 27.

Zempléni Árpád és Kálmány Lajos levélváltása

I.

Főtisztelendő Uram!

Nagyértékű magyar mithológiai tanulmányait szeretném megszerezni könyvtáram számára, hogy mindig kéznél legyenek. Méltóztassék értesíteni, megkaphatnám ezeket?

Tisztelettel kéri

Zempléni (Imrey) Árpád

1915. január 29-én

Budapest, IV. Bástya-utca 11. sz.

Ipolyi meséihez gratulálok.

2.

Szeged, 1915. I. 31.
Oltványi-u. 2.

Kiválóan tisztelt Uram!

Érdeklődő, becses soraira vonatkozólag van szerencsém értesíteni, hogy nálam magyar mithológiai tanulmány kető kapható: a Világunk alakulásai stb. (kötve 2 korona) és a Gyermekijesztők stb. (fűzve 30 fillér); az Akadémiánál Boldogasszony stb. és A hold stb. értekezés. Ha igaz, nemsokára kiadom a kéziratban lévő, ide vágó gyűjteményemet; a Hagyományok-munkám valamelyik kötete lesz, melyben a magyar mithológiára vonatkozó, ne mondjam, becses jegyzetek lesznek; csakhogy ide elszántság kell; mert a papoknak nem fog tetszeni, ha pap hiedelmeket stb. ad ki. Ipolyi meséinek a következő kötete lesz szép meséket tartalmazó: Az I. kötetet ki kellett adni, s hogy minden árnyoldala mellett is kiadják, értékes jegyzetekkel kellett ellátnom. A mithológiával foglalkozó Ipolyi I. kötete nélkül nem boldogulhat, mert belőle láthatja: hovavaló? s milyen adatokat használt fel Ipolyi az ő magyar nemzeti műve megírásánál? Nemzeti, mert van benne elegendő, át nem alakult hagyomány is, melyet a velünk lakó népektől kaptunk.

Kiváló tisztelettel
Kálmány Lajos

Talán előkerül a Kálmány-hagyatékából Gyulai Pál válasza is az I. számú levélre.

Scheiber Sándor

*
**

Kálmány Lajos két kiadatlan levele — különösen az első — arról tanúskodik, hogy azt a nagyjelentőségű munkát, amelyet Kálmány elkezdett, nem tudott befejezni az állandó mellőztetés és gáncoskodás miatt, amelyben az úri Magyarország részesítette a nép egyszerű fiát.

A második levél nyíltan kimondja, hogy mire értékelték az egyházi főméltóságok az ő kutató munkáját. Kálmány Lajos, aki szinte kolduszegényen, elhagyatva, nyomorúságban halt meg, tudta, hogy a munkához, amit életcéllal választott — szavaival szólva — ... „elszántság kell“ ... Reméljük, hogy a még ismeretlen, kiadatlan levelek sok hasznos dokumentummal gazdagítanak bennünket.

(Szerkesztőbizottság)